

Utenriksøkonomi og disponibel inntekt for Norge

Utenriksøkonomi i 2004

Foreløpige beregninger viser et overskudd på driftsbalansen overfor utlandet på 231,2 milliarder kroner i 2004. Dette er en oppgang på 30,9 milliarder kroner i forhold til 2003. Handelen med varer og tjenester overfor utlandet ga et overskudd på 239 milliarder kroner i 2004, en bedring på 27,1 milliarder fra året før. Underskuddet på rente- og stønadsbalansen ble redusert med 3,7 milliarder og endte på 7,7 milliarder kroner i 2004.

Eksport av råolje og naturgass til 337,3 milliarder

Handelen med varer overfor utlandet ga Norge et overskudd på 217,9 milliarder kroner i 2004, en oppgang på 25,5 milliarder kroner fra 2003.

Norge eksporterte råolje og naturgass for 337,3 milliarder kroner i 2004 mot 280,8 milliarder året før. Eksportverdien av tradisjonelle varer økte med 11,2 prosent. Volumveksten var på 3,0 prosent, mens prisoppgangen var på 8,0 prosent. Blant tradisjonelle varer birdo raffinerte oljeprodukter, kjemiske råvarer og metaller mest til oppgangen i eksportinntektene. For alle gruppene skyldtes verdioppgangen en kraftig økning i volum.

Import av tradisjonelle varer økte med 42,6 milliarder kroner, eller 15,2 prosent, fra 2003. Volumet og prisene økte med henholdsvis 11,1 og 3,7 prosent. Gruppene kjemiske og mineralske produkter, metaller og verkstedprodukter bidro mest til oppgangen i importverdien.

Eksportverdien av skip, oljeplattformer og fly sank med 49,9 prosent fra 2003, og endte på 8,1 milliarder kroner i 2004. Importverdien av skip, oljeplattformer og fly økte med 14,9 prosent fra 2003 til 2004 og endte på 12,7 milliarder kroner.

Positiv tjenestebalanse

Handelen med tjenester overfor utlandet viser et overskudd på 21,0 milliarder kroner for 2004. Total eksport av tjenester utgjorde 181,5 milliarder i 2004, en oppgang på 22,1 milliarder kroner fra året før. Skipsfartens bruttofrakter opptjent i utlandet økte med 12,6 milliarder kroner. Prisstigningen var på 22,6 prosent, mens volum ble redusert med 4,1 prosent.

Importverdien av tjenester gikk opp fra 140,1 milliarder kroner i 2003 til 160,5 milliarder i 2004. Volumet økte med 5,8 prosent, mens prisene steg med 8,3 prosent. Verdien av driftsutgifter tilknyttet skipsfarten

Eksport og import

Prosentvis endring fra 2003 til 2004

	Verdi	Volum	Pris
Eksport	14,2	1,3	12,8
Tradisjonelle varer	11,2	3,0	8,0
Råolje og naturgass	20,1	0,9	19,1
Skip, oljeplattformer og fly	-49,9	-54,6	10,5
Tjenester	13,8	6,2	7,2
Import	14,9	9,0	5,4
Tradisjonelle varer	15,2	11,1	3,7
Råolje og naturgass	-2,9	-10,0	7,9
Skip, oljeplattformer og fly	14,9	-1,1	16,1
Tjenester	14,6	5,8	8,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Driftsbalansen. 2003-2004. Milliarder kroner

	2003	2004	Endring 2003-2004								Bidrag fra		
			03.01	03.02	03.03	03.04	04.01	04.02	04.03	04.04	Verdi	Volum	Pris
Eksport	645,1	736,8	160,7	154,8	155,3	174,2	177,5	178,6	184,5	196,2	91,8	8,2	83,6
Tradisjonelle varer	88,7	209,9	45,1	47,1	45,3	51,2	51,7	49,5	51,1	57,6	21,2	5,7	15,5
Råolje og naturgass	280,8	337,3	76,4	65,4	65,6	73,4	80,6	81,0	85,8	89,9	56,5	2,4	54,1
Skip, oljeplattformer og fly	16,1	8,1	2,2	3,0	3,2	7,6	2,4	3,1	1,7	0,9	-8,0	-9,3	1,3
Tjenester	159,5	181,5	37,0	39,2	41,2	42,0	42,8	45,0	46,0	47,8	22,1	9,4	12,7
Import	433,2	497,9	102,2	105,3	111,7	114,1	115,3	121,1	129,5	132,0	64,6	38,3	26,3
Tradisjonelle varer	280,3	322,9	67,9	68,7	68,3	75,5	76,6	80,1	80,6	85,6	42,6	30,9	11,7
Råolje	1,8	1,8	0,8	0,3	0,3	0,4	0,2	0,4	0,7	0,5	-0,1	-0,2	0,1
Skip, oljeplattformer og fly	11,1	12,7	3,3	2,5	2,9	2,3	3,1	2,6	2,8	4,3	1,6	-0,1	1,7
Tjenester	140,1	160,5	30,2	33,8	40,2	35,9	35,4	38,0	45,4	41,7	20,4	7,8	12,7
Vare- og tjenestebalansen	211,8	239,0	58,6	49,5	43,6	60,1	62,2	57,5	55,0	64,3			
Rente- og stønadsbalansen	-11,5	-7,7	-5,9	-5,1	4,9	-5,3	-8,7	-7,8	7,3	1,5			
Driftsbalansen	200,3	231,2	52,6	44,4	48,5	54,8	53,5	49,7	62,3	65,8			

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

økte med 16,0 prosent. Verdien av diverse tjenesteimport til oljevirsomheten økte med 3,7 prosent. Dette skyldes i hovedsak en prisoppgang, mens volumet endret seg lite. Import av transport- og kommunikasjonstjenester økte i volum, mens prisene viste en klar nedgang. For reisetrafikk, dvs. nordmenns utgifter på reise i utlandet, var veksten i volum på 12,2 prosent, og samtidig var prisoppgangen på 7,2 prosent.

Bedring i rente- og stønadsbalansen

Foreløpige beregninger viser et underskudd på rente- og stønadsbalansen på 7,7 milliarder kroner for 2004, en nedgang på 3,7 milliarder kroner i forhold til 2003. Inntekter fra utlandet var i alt på 99,1 milliarder kroner, en oppgang på 10,3 milliarder kroner fra året før. Totale utgifter gikk opp med 6,6 milliarder kroner, og endte på 106,9 milliarder kroner i 2004.

Norge hadde i 2004 et positivt netto resultat av rente- og utbytte transaksjoner med utlandet på 13,5 milliarder kroner. Det skyldes at rentetransaksjonene ga et overskudd på 20,5 milliarder kroner. Men fordi vi yter mer i stønader overfor utlandet enn vi får tilbake, er det fortsatt underskudd på rente- og stønadsbalansen.

Inntekter fra Norges beholdning av utenlandske aksjer og andeler i form av utbetalt utbytte og reinvestert fortjeneste var 20,6 milliarder kroner i 2004, 6,6 milliarder høyere enn året før. Samlet utbetaling til utlendinger fra tilsvarende plasseringer i Norge var 27,6 milliarder, en oppgang på 10,1 milliarder kroner fra året før. Datagrunnlaget til beregning av posten reinvestert fortjeneste er svekket, og tallene for rente- og stønadsbalansen er derfor mer usikre enn tidligere.

Finansinvesteringer

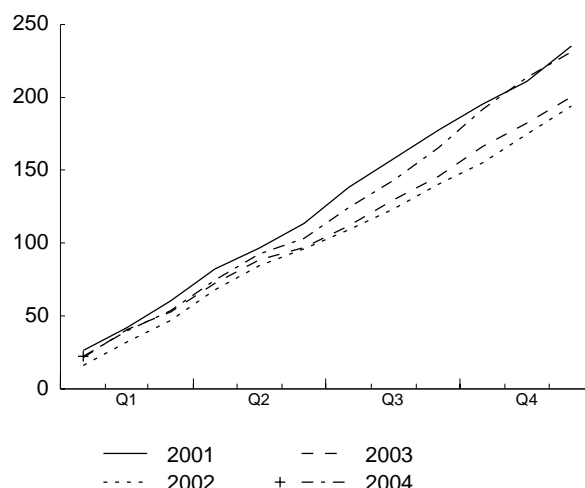
Landets netto finansinvesteringer overfor utlandet er differansen mellom norske netto transaksjoner i fordringer på utlandet og utlandets netto transaksjoner i fordringer på Norge. Ifølge foreløpige beregninger var netto finansinvesteringer 230 milliarder kroner i 2004. Av dette utgjorde Oljefondets netto finansinvesteringer 177 milliarder kroner.

Norge økte sine brutto fordringer på utlandet gjennom transaksjoner med 436 milliarder kroner fra 2003 til 2004. Direkte investeringer i utlandet, dvs. investeringer i utenlandske bedrifter som kontrolleres fra Norge, er beregnet til 14 milliarder kroner. Porteføljinvesteringer og andre finansinvesteringer, dvs. lån, innskudd og handelskreditter, er beregnet til henholdsvis 261 og 125 milliarder kroner.

Norges Banks internasjonale reserver økte som følge av transaksjoner (dvs. uten hensyn til omvurderinger) med 37 milliarder kroner fra 2003 til 2004.

Driftsbalansen 2001-2004

Akkumulerte tall i mrd. Nkr måned for måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kapitalregnskapets hovedposter. Milliarder kroner

	2003	2004
Norske investeringer i utlandet	329	436
Direkte investeringer	16	14
Porteføljinvesteringer	134	261
Andre finansinvesteringer	177	125
Internasjonale reserver	2	37
Utenlandske investeringer i Norge	191	260
Direkte investeringer	14	3
Porteføljinvesteringer	92	68
Andre investeringer	85	189
Ufordelte kapitaltransaksjoner og statistiske avvik	67	54
Netto finansinvesteringer totalt	205	230

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ifølge foreløpige anslag økte Norges gjeld til utlendinger gjennom transaksjoner med om lag 260 milliarder kroner i 2004, hvorav utlendingers direkte investeringer i norsk næringsliv utgjorde 3 milliarder kroner. Porteføljinvesteringer var på 68 milliarder kroner, mens andre finansinvesteringer er anslått til 189 milliarder kroner.

På grunn av relativt moderate omvurderinger økte Norges netto fordringer på utlandet i 2004 med om lag det samme som netto finansinvesteringene. Omvurderinger uttrykker en beregnet gevinst på bakgrunn av svingninger i valutakurser og utvikling i kursen på enkelte finansobjekter. I og med at ikke alle prisendringer på verdipapirer er kjent, er anslaget på totale omvurderinger beheftet med usikkerhet.

Utenriksregnskap og rente- og stønadsbalansen

Utenriksregnskapet

Utenriksregnskapet (UR) viser Norges økonomiske transaksjoner med utlandet. Det skilles mellom driftstransaksjoner og kapitaltransaksjoner. Driftsregnskapet omfatter eksport og import av varer og tjenester, og rente- og stønadsbalansen. Resultatet i en periode presenteres som driftsbalansen, som kan være positiv eller negativ, alt etter om det er et overskudd eller underskudd i de løpende driftstransaksjonene med utlandet.

Kapitalregnskapet består av transaksjoner i langsiktige og kortsiktige fordrings- og gjeldsposisjoner, med netto finansinvesteringer som saldpøst. Her inngår bl.a. lån til og fra utlandet, bankinnskudd, omsetning av norske og utenlandske verdipapirer samt endringer i Norges Banks internasjonale reserver. Nettoresultatet av alle transaksjonene i gjelds- og fordringsposter i en periode oppsummeres i saldpøsten nettofinansinvestering.

I tillegg registreres overføring av formue uten motytelse (kapitaloverføringer) og kjøp og salg av immateriell kapital (patenter, rettigheter etc.). Netto resultat av disse transaksjonene pluss netto finansinvestering skal per definisjon tilsvare resultatet på driftsbalansen.

SSB utarbeider også statistikk over Norges beholdning av fordringer og gjeld overfor utlandet ved utgangen av hvert år. Figur 1 illustrerer den prinsipielle sammenhengen mellom de ulike konti i utenriksregnskapet og statistikk over Norges fordringer og gjeld overfor utlandet.

Utenriksregnskapet utarbeides i samsvar med internasjonale retningslinjer, og de viktigste kildene er SSB's statistikk over utenrikshandelen med varer og valutastatistikk fra Norges Bank.

Rente- og stønadsbalansen

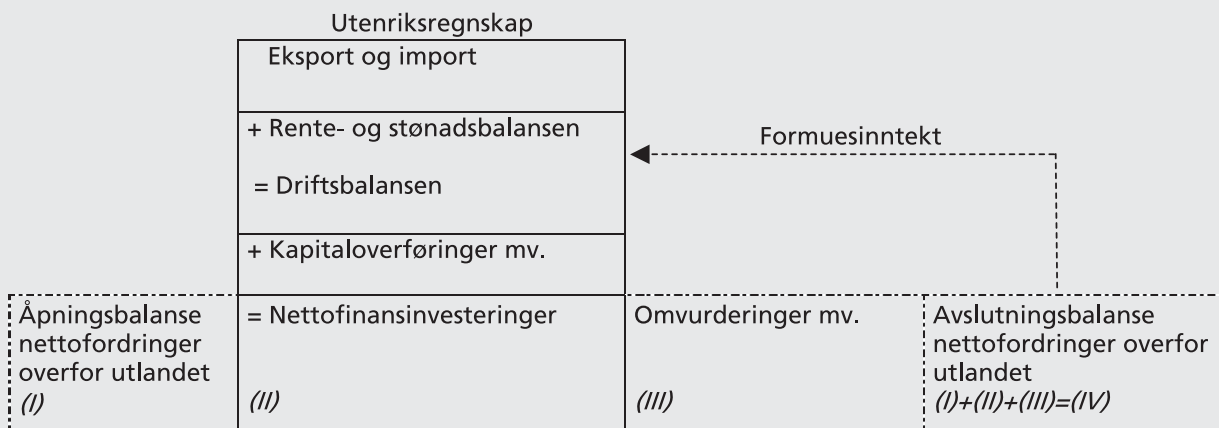
På utenriksregnskapets rente- og stønadsbalanse registreres tre hovedkategorier av inntekt. For det første *lønn* mottatt av nordmenn for arbeid utført i regi av utenlandske arbeidsgivere og tilsvarende lønn til utlendinger ansatt av norske arbeidsgivere. Det gjelder for eksempel lønn til utenlandske sjøfolk på norske skip. For det andre *løpende formuesinntekt* i form av renter, aksjeutbytte og andre former for utbytte, inklusiv reinvestert fortjeneste eller tilbakeholdt overskudd i datterselskaper o.l. i utlandet. Reinvestert fortjeneste er den delen av overskudd i direkte investeringsselskaper i utlandet som ikke utbetales som utbytte i en periode. Summen av utbytte og reinvestert fortjeneste uttrykker således en samlet løpende inntekt av eierskap i utenlandsk næringsliv. Den tredje hovedkategorien utgjøres av *løpende inntektsoverføringer* der mottaker ikke gir gjenytelse.

Det er viktig å være klar over at rente- og stønadsbalansen ekskluderer avkastning i form av pris- og kursgevinster (-tap). Denne typen avkastning posteres i nasjonal- og utenriksregnskapet på konto for *omvurderinger*, og utgjør således en definisjonsmessig forskjell mellom inntektsbegrepet i disse statistikkene og f.eks. vanlige foretaksregnskaper.

I statistikken har en ikke fullstendig informasjon om omvurderinger. Omvurderingene omfatter i praksis beregnede gevinster og tap på alle poster som følge av valutakurssvingninger, samt omvurderinger som skyldes prisendringer på markedspapirer som regnskapsføres av Norges Bank (inklusive Petroleumsfondet).

Løpende overføringer inkluderer overføringer mellom husholdninger over landegrensene. Videre inkluderer netto premier og påløpte erstatninger i skadeforsikring, samt betaling av skatter på tvers av landegrensene. Endelig inneholder kategorien diverse offentlige overføringer, bl.a. samlet verdi av u-hjelp, enten den har form av varer, tjenester eller direkte pengeytelser fra Norge til bistandsland.

Utenriksregnskap og fordringer og gjeld overfor utlandet

Bruttonasjonalprodukt etter inntektskomponenter

I nasjonalregnskapet uttrykker driftsresultatet den delen av bedriftenes verdiskapning som går til godtgjørelse av eiers egeninnsats og til avlønning av kapital som er skutt inn i virksomheten. Driftsresultatet for en næring beregnes som bruttoprodukt fratrukket kapitalslit, nettoavgifter og subsidier og lønnskostnader. Netto finansinntekter er ikke med i driftsresultatet i nasjonalregnskapet. Det hefter stor usikkerhet ved de foreløpige tallene for driftsresultatet. Derfor presenteres bare tall for landet totalt og for Fastlands-Norge.

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttonasjonalproduktet (BNP) i 2004 var på 1686 milliarder kroner målt i løpende priser, 124 milliarder kroner eller 7,9 prosent høyere enn året før. BNP uttrykt i 2002- priser økte i 2004 med 2,9 prosent, mens prisene på varene og tjenestene som inngår i BNP økte med 4,9 prosent.

Kapitalslitet for 2004 er anslått til 232 milliarder kroner, 3,0 prosent over nivået året før. Det er anslått at netto produksjonsskatter økte med drøyt 10 milliarder kroner, eller 5,7 prosent. Totale lønnskostnader i 2004 er beregnet til 765 milliarder kroner, en vekst på 4,2 prosent fra 2003. Det totale driftsresultatet i 2004 kan dermed foreløpig anslås til 502 milliarder kroner, dvs. en økning på 76 milliarder kroner eller 17,9 prosent fra året før. Hele 59 milliarder av veksten i driftsresultatet skyldes økninger i oljevirkosomheten og utenriks sjøfart.

For Fastlands-Norge, som omfatter norsk økonomi utenom oljevirkosomhet og utenriks sjøfart, viser de foreløpige nasjonalregnskapstallene at driftsresultatet i 2004 vokste med 17 milliarder kroner fra året før. Veksten i bruttoproduktet for Fastlands-Norge var på 61 milliarder, mens kapitalslit, netto produksjonsskatter og lønnskostnader til sammen vokste med 44 milliarder kroner. Lønnsandelen for Fastlands-Norge, dvs. lønnskostnadens andel av bruttoproduktet, er foreløpig beregnet til 55,9 prosent i 2004, om lag et halvt prosentpoeng lavere enn året før.

Disponibel inntekt og sparing for Norge

Norge hadde en rekordhøy vekst i disponibel realinntekt fra 1999 til 2000 som følge av en kraftig oppgang i oljeprisen. I de tre påfølgende årene var det en relativ flat utvikling i inntekten. Fra 2003 til 2004 steg realdisponibel inntekt sterkt igjen, ifølge foreløpige beregninger, med 8,0 prosent. Utviklingen i oljeprisen i norske kroner var igjen den viktigste årsaken, og sørget for en klar bedring i bytteforholdet mellom norske og utenlandske varer og tjenester. Produksjonsutviklingen, særlig i Fastlands-Norge, bidro imidlertid også positivt til økning i realinntekten i fjor. Spareparten for Norge i 2003 er beregnet til i overkant av 22 prosent.

Bruttonasjonalprodukt etter inntektskomponenter. Milliarder kroner

	2003	2004	Endring fra 2003 til 2004	
			Milliarder kroner	Prosent
Bruttonasjonalprodukt	1 561,9	1 685,6	123,7	7,9
Kapitalslit	225,4	232,1	6,7	3,0
Netto produksjonsskatter	176,3	186,3	10,0	5,7
Lønnskostnader	734,7	765,2	30,5	4,2
Driftsresultat	425,5	502,0	76,5	18,0
Fastlands-Norge				
Bruttoprodukt	1 246,1	1 307,5	61,4	4,9
Kapitalslit	156,0	160,5	4,5	2,9
Netto produksjonsskatter	172,3	182,5	10,2	5,9
Lønnskostnader	700,7	730,3	29,6	4,2
Driftsresultat	217,0	234,2	17,2	7,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

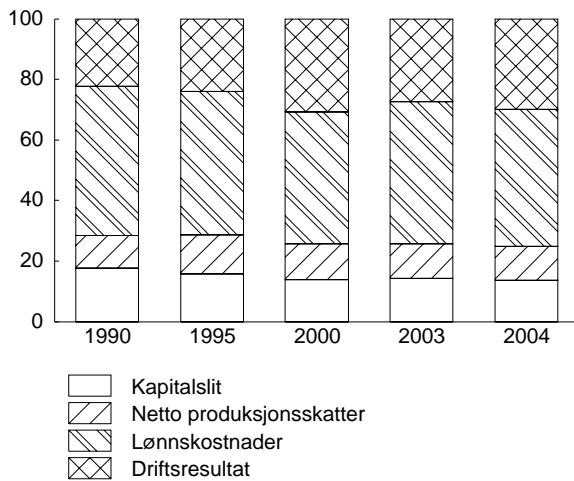
Disponibel inntekt for et land defineres som bruttonasjonalprodukt fratrukket kapitalslit (netto nasjonalprodukt) og netto overføringer til utlandet i form av lønn, formuesavkastning (renter, aksjeutbytte, reinvestert fortjeneste) og løpende stønader (bistand mv.). Omvurderinger av fordringer på utlandet som skyldes variasjoner i valutakurser og andre priser er ikke inkludert i den disponible inntekten. Størrelsen er et nominelt mål på det landet har til disposisjon til konsum og sparing. Disponibel inntekt for Norge i fjor er foreløpig anslått til 1446 milliarder kroner. Til sammenligning er BNP beregnet til 1 686 milliarder kroner.

Ved å justere endring i disponibel inntekt for prisstigning på varer og tjenester som anvendes innenlands, kommer en fram til endring i disponibel realinntekt for Norge. Det er også beregnet bidrag fra produksjon i oljevirkosomheten, annen produksjonsvirkosomhet, bytteforholdet i vare- og tjenestehandelen med utlandet, og inntekts- og stønadstransaksjoner overfor utlandet (rente- og stønadsbalansen).

For 2004 er det foreløpig anslått at landets totale produksjon bidro med 3,5 prosentpoeng til økt realinntekt. Oljevirkosomheten bidro med 0,2 prosent, mens bidraget fra øvrig produksjonsvirkosomhet var 3,3 prosent.

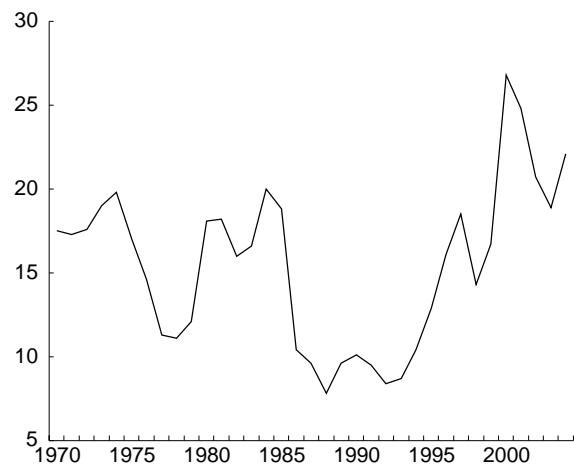
Bytteforholdet overfor utlandet måles ved forholdet mellom eksport- og importpriser. Når eksportprisene øker mer (eller reduseres mindre) enn importprisene, bedres bytteforholdet, noe som innebærer at det skal mindre eksport til for å betale for et gitt importvolum. Fra 2003 til 2004 var det betydelig prisoppgang for mange eksportprodukter, sterkest for petroleumsprodukter. Også importprisene steg, men i betydelig mindre grad enn eksportprisene. Ifølge foreløpige tall bidro endringen i bytteforholdet til å øke veksten i realdisponibel inntekt for Norge med 4,2 prosentpoeng i fjor. Rente- og stønadsbalansen bidro med 0,3 prosentpoeng.

Inntektskomponenter i BNP I prosent av totalen

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sparerate for Norge 1970-2004 Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Spareraten for Norge uttrykker landets totale sparing

Vekst i disponibel realinntekt for Norge. Prosent

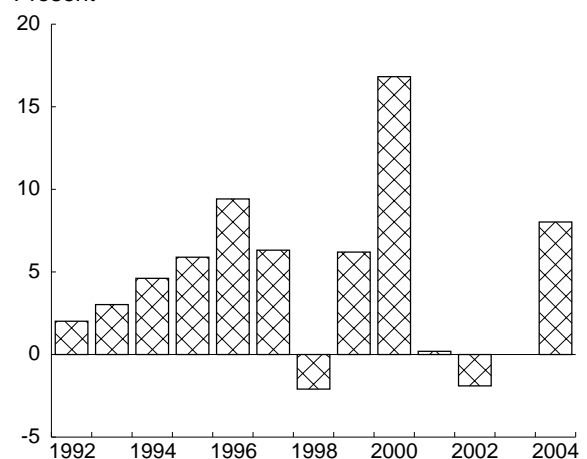
	2002	2003	2004
Vekst i disponibel realinntekt for Norge	-1,9	0,0	8,0
Bidrag fra:			
Produksjonsvekst i oljevirkosomhet	0,2	-0,1	0,2
Produksjonsvekst ellers	0,7	0,1	3,3
Endring i bytteforholdet generelt	-3,8	-0,2	4,2
Herav forårsaket av prisendring på råolje og naturgass	-4,0	0,0	3,8
Endring i rente- og stønadbalansen	0,9	0,2	0,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

som andel av disponibel inntekt. Gjennom de siste 30 årene av forrige århundre varierte spareraten mellom 9 og 20 prosent. Spareraten var høyest på første halvdel av 1970-tallet og på første halvdel av 1980-tallet, oppunder 20 prosent. På siste halvdel av 1990-tallet varierte spareraten en del, men den var i snitt rundt 15 prosent.

Norges sparing var rekordhøy i 2000, da spareraten var på 26,8 prosent. Spareraten har siden holdt seg relativt høy og er beregnet til 22,1 prosent for 2004.

Vekst i disponibel realinntekt for Norge 1992 - 2004 Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I nasjonalregnskapet posteres verdien av utvunnet olje og gass som produksjonsinntekt. Dette er med på å forklare nasjonalregnskapets høye sparetall, og kan spores igjen i Oljefondets økte finansielle fordringer på utlandet. Alternativt kan utvinningen betraktes som omveksling av formue med en tilsvarende nedjustering av landets sparing.